

Celluloid catharsis

“If yes, okay” van Dick Verdult

Alfredo Padilla

Paardrijden

is een echte christensport

“If yes, okay”, Dick Verdult

Als een maagd,

voor het allereerst beroerd

“Like a virgin”, Madonna

Illusionisme is de kunst van vernuft en spektakel, waarin de illusionist op een kunstmatige manier vervorming van de werkelijkheid creëert door een serie van effecten die onverklaarbaar lijken.

Het allereerste illusionisme stamt uit Egypte en is al meer **dan 4000** jaar oud. Het eerste document dat een handeling van illusionisme beschrijft is de **Westcarpapyrus** (Papyrus van Berlijn 3033), een bundel van 5 magische vertellingen: verhalen van wonderen in een **hiëratisch** schrift, ingedeeld in twaalf kolommen; vertellingen zoals die van Imhotep; het verhaal van de krokodil van was; het verhaal van de turquoise halsketting; het verhaal van Khufu en de Magiër en het verhaal van de geboorte van de drie **farao's**. In dat laatste verhaal wordt ook uiteengezet hoe de magiër Dyedi een serie magische gebeurtenissen presenteert aan het hof van **Cheops**.

In de 18de eeuw werden de magiërs al beschouwd als mensen van de wetenschap. Zij begonnen elektriciteit en andere nieuwe vondsten van wetenschappelijke aard te betrekken in hun spektakels om hun repertoire te verbreden. In film is elektriciteit een kracht van ondersteuning. Film bestaat omdat elektriciteit bestaat. Elektriciteit is

magie. Magie is leven. Elektriciteit, magie en leven; een drie-eenheid waaruit het monster ontstaat dat film heet.

Ogenschijnlijk is *If yes, okay* (2023) van regisseur Dick Verdult (Eindhoven, 1954) – die in de periferie van Zuid-Amerika beter bekend is als Dick El Demasiado vanwege zijn vindingrijke werk rondom de experimentele cumbia en de multidisciplinaire kunsten – een inktzwarte komedie die een walgelijk rijke, burgerlijke en egoïstische familie portretteert, levend in een spiegelsalon. Amy, de vijftienjarige dochter, probeert uit die giftige omgeving te ontsnappen, door haar leven te transformeren in een extravagante gril: een giftig theater in een puur-kabukistijl. Maar er is iets ongrijpbaars in de hand van de illusionist: een strategie, een truc die het draaiboek op zijn kop zet en de perceptie van de kijker omverwerpt. Dat is het moment waarop het verhaal begint. *If yes, okay*, is gymnastiek voor de hersenen.

Dertig jaar geleden trof Dick Verdult een vrouw in een kunstboekhandel. Zij leek niet in die context te passen, dat was tenminste zijn indruk. Tot iemand hem vertelde dat deze vrouw *Locus Solus* (1914) van Raymond Roussel had vertaald – een reis die je via allerlei vreemde en ongeloofwaardige plaatsen naar het punt voert waar alle avonturen van de wereld zich verenigen. Dick wist dat het een buitengewoon boek was waar men alleen maar aan durft te beginnen “door zich vast te ketenen en de sleutel weg te gooien”. De regisseur van *If yes, okay* vroeg de vrouw hoe het haar was gelukt het manuscript met dat pedante Frans vol homoniemen naar het Nederlands te vertalen. Waarop zij antwoordde: “ik heb het twee keer achter elkaar gelezen en heb daarna mijn eigen boek geschreven”. Haar vertaling is meesterlijk.

“Dat is een beetje zoals ik denk over *If yes, okay*. Dat de film stevig is ingedikt, maar daarmee tegelijk materiaal aanreikt voor een psychologische exercitie, opdat eenieder er zijn eigen vertaling in leest. Ik zou zeggen dat je de film meerdere vertalingen zou kunnen geven, afhankelijk van de dag.”

Bij de eerste aanschouwing deed *If yes, okay* me denken aan het verhaal van *Fitzcarraldo* (1982), gefilmd door Werner Herzog, over een excentrieke operaliefhebber die geobsedeerd is met het bouwen van een theater in het midden van de Amazone. Maar hier treffen we dochter Amy (Lola Koppen) van een voorname familie, die probeert een Kabuki theaterstuk op te zetten – boordevol met *acid realism* – in het volle verval van de gegoede burgerij. Uiteraard, de grillen zijn verschillend, die van Brian Sweeney Fitzgerald komen voort uit een over de rand klotsende passie; hij wil *iets* ten koste van alles. Maar de grillen van de dochter van Harun Bahasoean steken, steken scherp en diep. Haar observaties van de familie en de bourgeoisie zijn van een verschrikkelijke lucide zuurheid. Fitzcarraldo verlangt vol romantiek naar het Bezitten, de dochter haalt het uit haar maag, ze braakt haar eigen obsessies (een schitterende manier om Herzog een klap in het gezicht te geven).

Als het erop aankomt is het als parels voor de zwijnen. Zoals Mattheüs in zijn evangelie schreef: Geeft het heilige den honden niet, noch werpt uw paarlen voor de zwijnen; opdat zij niet te eniger tijd dezelve met hun voeten vertreden, en zich omkerende, u verscheuren. (7:6)

Dit citaat van de Bijbelse belastingheffer zou de film, die in Argentinië binnen de context van het 24ste Internationale Festival van Onafhankelijke Films van Buenos Aires (Bafici) getoond werd in zalen als Multiplex Lavalle, Lorca en Cosmos en in Nederland onder andere op het Internationale Filmfestival van Rotterdam (IFFR), goed kunnen definiëren. Het personage van Lola Koppen is een blind kuiken, dat voeding zoekt in de drab van een gierput.

Met Ekaterina Levental, een befaamde harpiste en mezzosopraan, had Dick Verdult al eerder gewerkt in zijn film *Viva Matanzas* (2018). Ekaterina werkt incidenteel mee als actrice in beide films, terwijl Lola Koppen een kunstenares is die de meerderjarige leeftijd nog niet heeft bereikt en voor wie *If yes, okay* haar eerste werk is. Dick was ietwat bang geweest voor het *casting*-proces van haar rol. Hij was bedacht op moeders van 15-jarige dochters die het geheel in de hand wilden hebben en daarmee alles zouden neurotiseren, maar uiteindelijk heeft hij dat kunnen omzeilen en Lola op advies van een vriendin uitgenodigd.

In de film plast ze dan toch in een Louis Vuitton-tas van haar moeder. De kleine Koppen, die Dick omschrijft als een 'oude ziel', antwoordde op de uitnodiging die per mail tot haar kwam: "ik heb me altijd al aan de wereld willen tonen". Zij bleef! Dick begon haar dialooglijnen te voeren en via teruggezonden video's bleek Lola zich al meteen volledig naar haar rol gevoegd te hebben. "Ze was een echte rock-'n-rollactrice", bekent Dick Verdult. Ik schrijf dit omdat een flink deel van *If yes, okay* in handen is van Lola Koppen, zonder twijfel. Haar acteren is enorm.

If yes, okay is een getrouwe voorstelling van hoe Dick Verdult de zaken ziet. Het is niet zo dat hij zichzelf iets aan het vertellen is, iets in beeld aan het brengen is dat met de werkelijkheid in de pas loopt. Hij *ziet* het zo. "Ik denk niet eens dat ik hallucineer. Ik geloof echt dat die ridicule en weinig voorziene combinaties er altijd zijn. Het is geen resultaat van vanguardist te willen zijn, maar van het automatisme in een taal die de mensen als ongewoon beschouwen."

De film is een balanceer-act tussen vertrouwde taal en de scharnieren naar het groteske. Je bevindt je slingerend aan die trapeze. In die beweging moet je je oriënteren om het kompas van het verhaal te vinden. Het is een oefening in manipulatie. Denk even aan de andere hand van de magiër. Die heeft de aanzet al gegeven tot de volgende beweging die je op de grond gaat smijten.

If yes, okay is een *ultra punk* film op de meest genadeloze manier! Het zegt namelijk niet alleen *fuck you* tegen de context van rijkdom, maar ook tegen het idioom van de cinema. In die zin is de film een *fanzine* en wel een zeer uitgewerkte. Hij verwacht omdat hij niet aan de clichés van het mogelijke beantwoordt. "Alle clichés ondersteunen leugens".

Het is belangrijk technische aspecten van de film te benoemen, zoals bijvoorbeeld het geluid. "Geluid, met aandacht beluisterd, definieert de ruimte stap voor stap", zou John Cage zeggen. Hier was het in handen van Kees de Groot, die

ook werkte aan de tv-serie *Dag & nacht* (2023). Dick vertelt me in een interview dat Kees “niet alleen een goede geluidsman is, maar ook een hele goede compagnon voor de cameraman. Dat wil zeggen dat hij, binnen de crew, naast het zich concentreren op het geluid en het altijd in de schaduw staan (om buiten de cadrering te blijven), een grote steun is voor de realisator. Als het warm is, haalt hij een paraplu uit het busje en houdt die boven het hoofd van de cameraman. Als hij ziet dat deze moet bukken tijdens een shot, ondersteunt hij hem met zijn lichaam. Wanneer hij aanvoelt dat de cameraman zich moet verplaatsen tijdens een shot, let hij op dat er geen obstakels voor zijn voeten komen”.

Dick Verdult heeft de vele muzikale segmenten spelenderwijs gemaakt, zowel de songs als de score. Hij maakte ze in de avonden na het monteren. Daarom ook horen we in de film die mix als een waar sound-equilibrium, een werk gedeeld met de editor (Peter Boonstra) en de *sound-designer* (Jeroen Goeijers).

De Real Academia de la Lengua Española (RAE) definieert de term catharsis als een zuiverend en bevrijdend effect dat door tragiek wordt opgeroepen bij de kijkers, waardoor compassie, horror en andere emoties boven komen drijven. Dat is precies wat ik voelde na het zien van *If yes, okay*. Het is het best te vergelijken met een kuur van het medicijn Ayahuasca, toegediend door de hand van een taita in de Amazone. De effecten van het medicijn manifesteren zich in drie fases van visioenen, sensaties en zichtbare fysieke, metafysische, mentale en spirituele kenmerken, die verdeeld worden in de Koninkrijken van de Adelaar, de Jaguar en de Slang. *If yes, okay* lijkt het meest op het ingaan van deze laatste fase, de meest intense, vierde dimensie, die van de astrale wereld. In deze fase veranderen de visioenen thematisch gezien, in het Donkere; maar het belangrijkste is dat het informatie overbrengt van het onbewuste naar het bewuste. Eens vertelde een Sjamaan me dat je in die fase als het ware de loterij hebt gewonnen, want het wordt je dan mogelijk om de wortels van al je problemen te zien. Met *If yes, okay* kreeg ik de hoofdprijs. De kunst moet verstoren, een verandering in bewustzijn veroorzaken.

De illusionist, de magiër die door het systeem geïsoleerd wordt en omsingeld met negatieve toewijzingen, verandert hier in het bewijs van vruchtbaar anders-zijn. Staand voor de kaartjesbalie ziet het Ik van Tijd en Ruimte zichzelf en springt er zich losmakend overheen, overstijgend. Maar tussen de ‘ik’ die tijdelijk is en de ‘ik’ die Demasiado (*vert.* mateloos) is, blijft een gapende put, waarin de eigenschappen van het tijdelijke en alle andere beperkingen van het bestaan drijven.

Deze film is het Niks dat Alles is. Als dat zo is, dan is het goed. *If Yes, Okay*.